

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ KIỀU GIANG

**TRUYỆN NGẮN THÁI NGUYÊN
ĐẦU THẾ KỈ XXI (2000 - 2015)**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HOÁ VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN, NĂM 2017

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ KIỀU GIANG

**TRUYỆN NGẮN THÁI NGUYÊN
ĐẦU THẾ KỈ XXI (2000 - 2015)**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HOÁ VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS Nguyễn Kiến Thọ

THÁI NGUYÊN, NĂM 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan, đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi, kết quả nghiên cứu trong Luận văn là trung thực, chưa được công bố.

Thái Nguyên, tháng 04 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Kiều Giang

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, tôi xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, Ban chủ nhiệm khoa Ngữ Văn trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên.

Đặc biệt, tôi xin chân thành bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến TS Nguyễn Kiên Thọ - Người thầy hướng dẫn khoa học đã động viên, chỉ bảo và giúp đỡ tôi rất nhiều để hoàn thành luận văn.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, thầy cô giáo đã động viên, khích lệ, tạo điều kiện và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tác giả

Nguyễn Thị Kiều Giang

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	4
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	5
6. Đóng góp của luận văn	6
7. Cấu trúc của luận văn	6
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ VĂN XUÔI THÁI NGUYÊN	7
1.1. Vài nét về điều kiện tự nhiên - xã hội tỉnh Thái Nguyên	7
1.2. Văn xuôi Thái Nguyên trong dòng chảy văn học khu vực miền núi phía Bắc	11
1.3. Diện mạo văn xuôi Thái Nguyên nhìn từ thể tài truyện ngắn	14
1.4. Một số thành tựu và hạn chế của truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015)	17
Chương 2. NỘI DUNG TRUYỆN NGẮN THÁI NGUYÊN ĐẦU THẾ KỈ XXI (2000 - 2015)	21
2.1. Sự mở rộng về đề tài và biên độ phản ánh	21
2.2. Cảm hứng chủ đạo trong truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI	26
2.2.1. Cảm hứng ngợi ca - trữ tình	26
2.2.2. Cảm hứng thế sự - đời tư	31
2.3. Một số gương mặt tiêu biểu của truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015)	36
2.3.1. Hồ Thủy Giang	36
2.3.2. Bùi Thị Như Lan.....	42
2.3.3. Bùi Nhật Lai	48

Chương 3. MỘT SỐ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT TRONG	
TRUYỆN NGẮN THÁI NGUYÊN ĐẦU THẾ KỈ XXI (2000 - 2015)	54
3.1. Cốt truyện	54
3.1.1. Cốt truyện theo thời gian tuyến tính	54
3.1.2. Cốt truyện theo thời gian phi tuyến tính	60
3.1.3. Cốt truyện vừa mang tính hiện thực vừa mang tính huyền ảo	65
3.2. Nghệ thuật xây dựng nhân vật trong truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI	70
3.2.1. Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật thông qua miêu tả ngoại hình	70
3.2.2. Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật thông qua miêu tả hành động	76
3.2.3. Nghệ thuật miêu tả tâm lý nhân vật qua độc thoại nội tâm	81
3.3. Ngôn ngữ nghệ thuật	88
3.3.1. Ngôn ngữ dung dị đời thường	88
3.3.2. Ngôn ngữ mang đậm sắc thái dân tộc	93
KẾT LUẬN	98
TÀI LIỆU THAM KHẢO	100

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Thái Nguyên là một trong những trung tâm văn hóa của cả nước và là trung tâm văn hóa quan trọng của khu vực miền núi phía Bắc với sự hội tụ của các văn nghệ sĩ và đội ngũ trí thức đông đảo từ trên 30 trường Đại học, Cao đẳng và Trung học chuyên nghiệp trên địa bàn; cũng là nơi tiếp giáp với các trung tâm văn hóa lớn như Thủ đô Hà Nội và vùng Kinh Bắc. Trong kháng chiến chống Pháp, Thái Nguyên là an toàn khu, Thủ đô kháng chiến; là nơi hội tụ của thế hệ văn nghệ sĩ kháng chiến. Thái Nguyên một thời là thủ phủ khu Tự trị Việt Bắc cũng là nơi ra đời của Hội Văn nghệ Việt Bắc với những tên tuổi vang danh, góp phần mở đầu và rạng rỡ cho nền văn học các dân tộc thiểu số phía Bắc. Từ khi thành lập Hội Văn nghệ Bắc Thái (nay là Hội Văn học nghệ thuật Thái Nguyên) đến nay, đội ngũ văn nghệ sĩ Thái Nguyên đã không ngừng lớn mạnh, vươn xa và góp phần không nhỏ vào sự phát triển mạnh mẽ của nền văn học Việt Nam hiện đại.

1.2. Truyện ngắn là một thể loại quan trọng. Với dung lượng ngắn gọn và với tính chất cơ động, truyện ngắn luôn có được những ưu thế nhất định trong đời sống văn học. Những tác phẩm tươi rói chất hiện thực và mang hơi thở của đời sống hiện đại. Vì vậy, qua việc nghiên cứu truyện ngắn Thái Nguyên, không chỉ góp phần nhận diện được đời sống hiện thực và đời sống văn chương Thái Nguyên với tư cách là một trung tâm văn hóa khu vực miền núi phía Bắc, mà còn hoàn toàn có thể hình dung về diện mạo và sự vận động, phát triển của nền văn xuôi miền núi phía Bắc cũng như nền văn xuôi Việt Nam đương đại.

1.3. Hiện nay, theo phân phối chương trình của Bộ giáo dục đào tạo, phần văn học địa phương giảng dạy tại các trường Trung học cơ sở bao gồm 24 tiết. Trong chương trình Đào tạo giáo viên Trung học cơ sở của trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, hai học phần lí luận văn học và văn học Việt Nam hiện đại cũng yêu cầu tìm hiểu về văn học địa phương, nên việc thực hiện đề tài này góp thêm một tài liệu bổ ích cho việc giảng dạy các phần học ấy.

1.4. Mặc dù đã có không ít những công trình, bài viết bàn luận, đánh giá về văn xuôi Thái Nguyên, nhưng cho đến thời điểm hiện tại, theo khảo sát của chúng tôi, hiện chưa có một công trình nào đi sâu nghiên cứu một cách qui mô, chuyên biệt về truyện ngắn Thái Nguyên. Vì vậy, chúng tôi lựa chọn đề tài *Truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015)* cho công trình nghiên cứu của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Người quan tâm và có nhiều nghiên cứu về văn học dân tộc và miền núi cũng như văn học Thái Nguyên thời kì hiện đại là nhà giáo, nhà nghiên cứu phê bình văn học Lâm Tiến. Với nhiều bài viết khá sắc sảo thể hiện sự quan tâm sát sao, trân trọng, sự tiến bộ, trưởng thành cũng như những thành công của nền văn chương Thái Nguyên, của từng tác giả văn xuôi Thái Nguyên hiện đại. Trong bài viết *Truyện ngắn Văn nghệ Thái Nguyên (2003)*, ông đã có những nhận định khá sắc sảo: “*Truyện ngắn trên báo Văn nghệ Thái Nguyên khởi sắc hơn, dày dặn hơn các năm trước. Hầu hết các truyện đều có dung lượng vừa phải, đều hướng tới việc phản ánh những thân phận, những cảnh ngộ và những vấn đề nhức nhối đang đặt ra trong cuộc sống hôm nay*”[57; tr.162]. Tác giả cũng chỉ ra những mặt được và chưa được của truyện ngắn Thái Nguyên. Bên cạnh những tác phẩm “*chân thực, sinh động, giàu hình tượng, giàu cảm xúc..., giải quyết vấn đề theo cách riêng mà vẫn phù hợp với nhân tình thế thái, hợp với tư tưởng nhân văn của thời đại*”, vẫn còn có những truyện “*chi tiết, ngôn ngữ, hình tượng còn nhẹ, phân tích diễn biến tâm lí nhân vật chưa tới. Có truyện còn chưa xác định rõ chủ đề nên tư tưởng toát ra từ những tác phẩm đó thường không rõ ràng, có khi còn mâu thuẫn*” [57; tr.169]

Năm 2008, Sở giáo dục và đào tạo Thái Nguyên xuất bản cuốn *Văn học Thái Nguyên* với tư cách là cuốn sách giới thiệu và giảng dạy về các tác phẩm về các tác giả Thái Nguyên trong trường THCS. Đây là cuốn sách văn học địa phương ra đời khá sớm ở vùng phía Bắc như một tài liệu chính thống để giảng

dạy trong nhà trường. Ngoài phần trích dẫn tác phẩm, nhóm biên soạn cũng dành những trang giới thiệu khái quát về văn học Thái Nguyên cũng như những nét phác thảo về chân dung của một số nhà văn cụ thể như Ma Trường Nguyên, Hồ Thủy Giang, Hà Đức Toàn, Bùi Thị Như Lan... “*Các cây bút văn xuôi Thái Nguyên, dù ít dù nhiều, dù thành công hay chưa thành công, đều đã bắt đầu có những chuyển động nhất định trong bút pháp, trong phương pháp, trong quan niệm về hiện thực và đã có những thành tựu nhất định*”. [58; tr.19] Có thể nói, đây là công trình đầu tiên giới thiệu một cách khái quát, tổng thể những thành tựu và hạn chế của nền văn chương Thái Nguyên đến bạn đọc.

Tiếp đó, năm 2009, tác giả Phạm Văn Vũ đã công bố cuốn *Ngẫu luận* (Nxb Hội nhà văn). Đây có lẽ là công trình giới thiệu đầy đủ nhất về chân dung các tác giả Thái Nguyên (cả thơ và văn xuôi) đương đại. Thông qua các cuộc phỏng vấn, đàm luận văn chương với các tác giả, những vấn đề quan niệm văn chương, quan điểm nghệ thuật, cá tính sáng tạo của nhà văn được bộc lộ... Hồ Thủy Giang khi nói về đời viết, ông nhiệt thành chia sẻ: “*Với tôi, có ba yếu tố quanh năm ngày tháng luôn thường trực, đó là: sống, đọc và nghĩ. Thêm nữa, cũng giống với nhiều cây bút khác, hình như trong khi viết tôi có được chút ít “cái lộc trời cho”, như người ta thường nói - sự thăng hoa*”. [60; tr.29]

Có thể nói rằng đội ngũ sáng tác của Thái Nguyên rất giàu tiềm năng “*Có nhiều người có tài, tâm huyết với hoạt động nghệ thuật*” (Nguyễn Đức Hạnh) song việc nghiên cứu về văn học Thái Nguyên nói chung, văn xuôi Thái Nguyên nói riêng vẫn còn có những hạn chế, nhất là văn xuôi Thái Nguyên đương đại.

Cho dù, Hội Văn học nghệ thuật tỉnh Thái Nguyên cũng thường xuyên tổ chức các buổi hội thảo về văn xuôi, truyện ngắn Thái Nguyên, về từng tác giả hoặc từng giai đoạn cụ thể như hội thảo về *Truyện ngắn Thái Nguyên 10 năm (2001 - 2011)* hay các hội thảo về nhà văn Ma Trường Nguyên, Hồ Thủy Giang..., các hội thảo này cũng thu hút được sự quan tâm đến văn học Thái Nguyên.

Nhìn lại hành trình mười năm gần đây của truyện ngắn Thái Nguyên, tác giả Vi Phương đã đánh giá: “*Truyện ngắn Thái Nguyên có sự đa dạng, phong phú về đề tài phản ánh. Các nhà văn đã không ngần ngại đi sâu vào những ngõ ngách tối tăm, những khúc quanh, ngã rẽ để phản ánh cuộc sống muôn màu, bộn bề đang diễn ra hàng ngày, hàng giờ với những vui buồn, chiêm nghiệm. Cái nhìn của tác giả truyện ngắn là cái nhìn nhiều mặt và có chiều sâu khiến người đọc có cảm giác mình được bơi lội vùng vẫy trong biển đời rộng lớn, được chạm vào muôn mặt của cõi nhân sinh*” (Vi Phương - Truyện ngắn Thái Nguyên - mười năm nhìn lại, báo VNTN, số 43 (2016).

Nghiên cứu về sáng tác cụ thể của các nhà văn Thái Nguyên cũng dành được sự quan tâm đối với các đề tài nghiên cứu khoa học. Tuy nhiên, những đề tài này hầu hết đều tập trung nghiên cứu đến tất cả sáng tác của từng nhà văn, chứ không đi sâu vào thể tài truyện ngắn. Ngoài công trình nghiên cứu gần đây nhất là khóa luận tốt nghiệp của sinh viên Bùi Thị Lương với đề tài *Thế giới nghệ thuật trong truyện ngắn của Bùi Thị Như Lan* (2015).

Tóm lại, mặc dù đã có không ít những công trình, bài viết bàn luận, đánh giá về truyện ngắn Thái Nguyên trong suốt hơn 10 năm qua, nhưng cho đến thời điểm hiện tại, theo khảo sát của chúng tôi, hiện chưa có một công trình nào đi sâu nghiên cứu một cách qui mô, chuyên biệt về truyện ngắn Thái Nguyên giai đoạn mười lăm năm đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015). Vì vậy, chúng tôi lựa chọn đề tài *Truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015)* cho công trình nghiên cứu của mình.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đề tài tập trung nghiên cứu truyện ngắn Thái Nguyên đầu thế kỉ XXI (2000 - 2015) trên hai phương diện chủ yếu là nội dung phản ánh và hình thức biểu hiện.